

Анотація

У статті розглядаються інноваційні напрями та проблеми розвитку харчової галузі. Визначено, що пріоритетним напрямком сучасного харчового виробництва є удосконалення існуючого та розробка нового обладнання. Розглянуто посадові функції інженера-технолога. Обґрунтовано та запропоновано структуру змісту навчання дисципліни "Технологічне обладнання харчової галузі".

Аннотация

В статье рассмотрены инновационный пути и проблемы развития пищевой отрасли. Приоритетные направления современного пищевого предприятия связаны с усовершенствованием имеющегося и разработкой нового оборудования. Проведен анализ должностных функций инженера-технолога. Обоснована и предложена структура содержания обучения дисциплине "Технологическое оборудование пищевой отрасли".

Summary

In article ways and problems of development of food branch are considered innovative. Directions of development of the food enterprise are defined: improvement of the equipment and working out. The analysis of official functions of the process engineer is carried out. The structure of the maintenance of training is offered discipline "The Process equipment of food branch".

Ключові слова: професійна підготовка інженера-технолога, посадові інструкції, зміст дисципліни, критерії, принципи, напрями, методи, прийоми конструювання обладнання.

Ключевые слова: профессиональная подготовка инженера-технолога, должностные инструкции, содержание дисциплины, критерии, принципы, направления, методы, приемы конструирования оборудования.

Key words: vocational training of the process engineer, duty regulations, the discipline maintenance, criteria, directions, methods, receptions of designing of the equipment.

Подано до редакції 17.10.2011.

УДК 371.15

©2012

Левченко Я.Е.

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... З метою розробки педагогічної технології формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя стає необхідним виокремлення і здійснення характеристики компонентів у її структурі, що дозволить уточнити критерії й показники рівнів сформованості професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя, продіагностувати, визначити її наявність і рівень. Професійна спрямованість особистості майбутнього вчителя являє собою утворення, що складається з різноманітних компонентів, а тому єдиного наукового погляду на її структуру у психолого-педагогічній літературі не виявлено.

Спроби виокремити структурні компоненти професійної спрямованості особистості робили О.С.Гребенюк, А.Г.Губайдуліна, Т.С.Деркач, Є.Т.Ільїн, А.К.Маркова, В.Г.Маралов, Т.П.Маралова, А.Н.Назирів, Є.М.Никиреєв, В.О.Сластьонін, П.М.Якобсон, В.О.Якунін та інші вчені. До розуміння структури професійної спрямованості можна вважати наукові погляди, у яких учені розглядають її як складне утворення, серед основних компонентів котрого виступають професійні потреби, інтереси, а також цінності, ідеали, погляди тощо, пов'язані з професійною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Існуюча джерельна база з проблеми розуміння структури професійної спрямованості особистості педагога представлена різноманітними підходами. Учені Т.С.Деркач, А.С.Косонова, Н.В.Кузьміна, М.Д.Левітов, Г.Д.Луков, В.С.Мерлін, К.К.Платонов, С.Є.Покровська, В.І.Попова, С.Л.Рубінштейн, Г.О.Томілова, Н.А.Щербакова у структурі професійної спрямованості, окрім інтересів, перевагу надають також професійним потребам, ціннісним уявленням, ідеалам, переконанням, схильностям, готовності до вибору професії, намірам.

Досліджуючи структуру професійної спрямованості особистості педагога, науковці (Н.О.Брюханова, Г.Г.Голубєв, А.К.Маркова, Г.І.Щукіна) виділяють такі підструктури (компоненти), як: професійний інтерес (усвідомлене бажання заздалегідь представити продукт своєї діяльності й перевірити його на практиці), професійна потреба (усвідомлене розуміння необхідності ретельної попередньої підготовки до занять, оптимізації діяльності викладача й учнів в умовах роботи професійних навчальних закладів), професійне самовизначення (пошук шляхів побудови власної педагогічної системи, подолання суперечностей між потребою у набутті авторитету й недоліком технічних і педагогічних знань; працьовитість, комунікабельність, здатність до самооцінки й самоаналізу, пізнавальний інтерес).

Формулювання цілей статті... Мета даної статті – проаналізувати існуючі наукові підходи з проблеми, що дозволить визначити основні компоненти у структурі професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу дослідження... Один з підходів до розуміння структури професійної спрямованості особистості розглядає такі компоненти як окремий вияв загальної життєвої позиції особистості, її життєві орієнтації; наявність професійних планів, до яких входять цілі й засоби їхнього досягнення; ступінь активності особистості в реалізації цих планів (А.П.Сейтешев). Автор підкреслює, що професійна спрямованість особистості за своєю структурою являє собою складне утворення, що охоплює предметний зміст (широкопізнавальний, стрижневий, вузькопрактичний), світогляд (життєві погляди, усвідомлені цінності матеріального світу, суспільного явища, матеріалістичні погляди), певні динамічні властивості (швидкість реакцій у навчанні, діяльності; ступінь напруги й стійкості емоційних станів; зацікавленість навчанням, особливе захоплення професією) [7].

У науковій психолого-педагогічній літературі існує підхід, представники якого під структурними компонентами професійної спрямованості особистості розуміють різноманітні мотиви та їхні групи. Так, Н.М.Дороніна, розглядаючи серед структурних компонентів професійної спрямованості особистості студентів різні мотиви, розподілила їх за групами:

- мотиви вибору професії;
- навчальні мотиви студентів: досягнення, пізнання, афіліації, домінування, а також ступінь їхнього задоволення; емоційне ставлення до навчальної діяльності й рівень екзаменаційної тривожності, мотиви отримання диплому й оволодіння професією;
- система професійних уявлень, що охоплює два елементи: змістовний (уявлення про професію “Образ професії” й професійно значущі якості спеціаліста “Образ вчителя”) й емоційний (ставлення до професії, до студентів, до себе як професіонала) [2].

Вирішальним у структурі професійної спрямованості особистості науковці В.Г.Маралов, Т.П.Маралова, А.К.Маркова вважають мотиваційний компонент (мотиви) і підкреслюють, що навколо цього компоненту формуються основні властивості й якості майбутнього фахівця. Показниками цього компонента є система стійких мотивів: мотиви вибору професії, мотиви навчання тощо. Саме мотиваційний компонент визначає спрямованість на професію вчителя, адже розвитку педагогічної спрямованості особистості сприяють зміни в його мотивації, а показниками цього компоненту є як свідомі, так і несвідомі мотиви, що визначають систему ставлення індивіда до професії [4].

У свою чергу Г.В.Швальова розглядає такі три групи мотивів:

- мотиви “ядра” професії, тобто мотиви, котрі виявляють потребу особистості в тому, що є основним змістом професії; органічно пов’язані зі змістом або процесом діяльності;
- мотиви самоактуалізації особистості в умовах взаємодії з професією;
- мотиви престижності [8].

Іншим поглядом на розуміння структури професійної спрямованості особистості є те, що у цій структурі вчені виокремлюють такі компоненти: емоційний (емоційно-оцінний, емоційно-когнітивний), мотиваційний (мотиваційно-цільовий), інтелектуальний, когнітивний, поведінковий (діяльнісний), змістовно-процесуальний, операційний, вольовий, рефлексивний, регулятивний тощо. Так, науковці Б.І.Додонов, А.Т.Колденкова, Н.В.Кузьміна, Л.І.Кунц, Б.Ф.Ломов, О.Є.Подобін, В.П.Потіха, В.О.Сластьонін, Г.О.Томілова, С.В.Яремчук та інші традиційно до структури включають такі компоненти: когнітивний, емоційний, поведінковий (діяльнісний). Показниками когнітивного компонента є знання (про професію, усвідомлення важливості професії тощо); показниками емоційного – інтереси й ставлення (пізнавальний інтерес, інтерес до фаху, позитивне ставлення до професії, задоволеність нею, певні переживання, пов’язані з професійною діяльністю тощо); показниками поведінкового – характеристики досвіду (уміння, певні дії й операції тощо). При цьому іноді замість “поведінкового” пропонують назву “діяльнісний”, тому що саме у процесі діяльності формується особистісний досвід. Точнішою назвою емоційного компонента є “афективний”, адже це більшою мірою відображає ступінь емоційного ставлення до професії.

Детальну характеристику когнітивного, емоційного, діяльнісного компонентів професійно-педагогічної спрямованості дає О.Є.Подобін. На його думку когнітивний компонент – це система знань, котра розкриває професійну діяльність зі змістовного боку; усвідомлення цінностей, ідеалів, цілей й значущості педагогічної діяльності загалом і зокрема; система знань про себе, свої особливості, здібності тощо. Емоційний компонент представляє суб’єктивну значущість професійної діяльності, задоволеність її процесом, результатом, а також спілкуванням з іншими суб’єктами. Діяльнісний компонент охоплює розгорнуту власну професійну діяльність, починаючи з цілепокладання й закінчуючи аналізом результатів тощо [5].

У структурі професійно-психологічної спрямованості особистості вчителя С.В.Яремчук також розглядає ці компоненти: когнітивний (усвідомлення закономірностей людського і шляхів само- та взаємопізнання,

професійно-особистісної самоактуалізації, асертивно-педагогічного стилю спілкування в таких системах, як “викладач-студент”, “учитель-учень”, “студент-студент”); емоційно-оцінний (позитивне ставлення до професії вчителя та психологічних знань) і поведінковий (виявляється в активності кожного студента в навчально-професійній діяльності та самопізнанні, у цілеспрямованій, наполегливій роботі над удосконаленням своїх особистісних психологічних якостей, професійних навичок і вмінь) [9].

Деяко інший склад компонентів у структурі професійної спрямованості особистості пропонують учені А.Г.Губайдуліна, Є.В.Джавахишвілі, О.В.Землянська, М.М.Клінцова, С.В.Коптякова, Н.В.Кузьміна, Л.М.Мітіна, Х.Н.Нагієв, В.І.Попова, О.С.Прангішвілі, Ф.Д.Товарищева, О.І.Щербаков, Н.А.Щербакова та інші. Одні вчені характеризують когнітивний (інформованість щодо професії, свої функції і завдання у її здійсненні), емоційно-оцінний (вироблення позитивного ставлення до професії, задоволеність нею) й конотативний (ступінь активності у творчій професійній діяльності) компоненти (А.Г.Губайдуліна), або надають перевагу сукупності компонентів: інтелектуального (критеріями виступають знання), мотиваційного (критерії – інтереси й ставлення), операційного (досвід професійної діяльності) (Є.В.Джавахишвілі, О.С.Прангішвілі, В.І.Попова). Інші – визначають такі компоненти: мотиваційний (інтерес, мотиви до професійної діяльності, задоволеність нею), когнітивний (інформованість щодо професії, знання, їх стійкість, системність, усвідомлення), діяльнісний (засвоєні педагогічні дії), рефлексивний (потреба в самооцінці, самоконтролі, самоаналізі), креативний (оригінальність мислення тощо) (О.В.Землянська).

Досліджуючи питання професійно-педагогічної спрямованості студентів класичного університету М.М.Клінцова серед них виділяє змістовно-процесуальний, мотиваційний, рефлексивний компоненти. До змістовно-процесуального компоненту відноситься загальний інтелектуальний рівень розвитку особистості, система спеціальних знань, умінь, навичок, практична реалізація загальнопедагогічних знань, умінь, навичок. Ознаками цього компоненту є мислення – єдність аналізу й синтезу, прогнозування, алгоритмізація дій й генерація ідей; увага – концентрація свідомості на певному явищі, авторитизація діяльності, свавільне пізнання; пам'ять – зберігання й відтворення інформації, закріплення пізнавальних об'єктів і явищ, використання понять, категорій, логічних конструкцій. Мотиваційний компонент, за переконанням М.М.Клінцової, охоплює потреби, інтереси, мотиви, цілі, цінності, ціннісні орієнтації. До рефлексивного компоненту належать: професійно важливі якості особистості; діяльність, спрямована на самоосвіту, саморозвиток, самооцінку професійної діяльності [3].

У структурі професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя особливого значення набувають змістовний (професійно-пізнавальний елемент; професійні знання й уміння), мотиваційно-елементний (професійно-значущі принципи, погляди, переконання, ідеали, настанови, потреби, мотиви, інтереси, бажання) та функціонально-діяльнісний (діагностична, організаційна, комунікативна, спонукально-регуляційна, контрольна) компоненти (С.В.Коптякова).

Структуру професійно-педагогічної спрямованості визначають гностичний (засвоєння нових знань, їхня систематизація у відповідності з педагогічними цілями, аналіз педагогічної ситуації, формулювання педагогічних завдань), проєктивний (перспективне планування змісту й засобів діяльності), організаційний (уміння щодо організації діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу) і комунікативний (уміння встановлювати їхні зв'язки) компоненти (Н.В.Кузьміна).

У структурі педагогічної спрямованості, окрім таких чинників як мотиваційний, емоційний, когнітивний, контрольна-оцінний і вольовий, визначаються такі аспекти: спрямованість на інших суб'єктів навчально-виховного процесу; спрямованість на себе як суб'єкта педагогічної діяльності; спрямованість на предметний зміст педагогічної праці (Л.М.Мітіна).

Доцільними у структурі професійної спрямованості особистості є виокремлення пізнавального, емоційного, вольового компонентів (О.І.Щербаков); емоційного, мотиваційного, інтелектуального, вольового, операційно-діяльнісного (Н.А.Щербакова); інтерсоціального (Х.Н.Нагієв); адаптивного компонента, показниками якого є самоконтроль, регуляція й корекція діяльності, самопізнання тощо (Ф.Д.Товарищева).

Особливий інтерес становить підхід С.С.Вітвицької до визначення структурних компонентів професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя, за яким визначаються особистісний і процесуальний аспекти [1]. Особистісний аспект – сукупність тих домінуючих форм особистісної спрямованості майбутнього вчителя, що спричиняють його вираження. Чинниками цього аспекту є: потреби (в досягненні професійно-педагогічної мети, педагогічному спілкуванні, професійному самовираженні, самопізнанні), що обумовлюють професійно значущу мотивацію; інтерес (до програмних і позапрограмних психолого-педагогічних знань, до себе самого та інших людей, до професії вчителя); ідеали (наслідування педагога-“ідеала”, прагнення до професійного вдосконалення, “еталонного” рівня вчителя); переконання в потребі й важливості психолого-педагогічних знань, навичок й умінь для успішної діяльності; рівень домагань (складність педагогічних завдань); самооцінка (загальноосвітня та професійна); ціннісні орієнтації, життєва мета тощо. Процесуальний аспект має такі чинники: когнітивний – наявність психолого-педагогічних знань і усвідомлення способів самопізнання, професійно-особистісної самоактуалізації; емоційно-оцінний – позитивне ставлення до майбутньої професії, знань із педагогіки і

психології, захоплення додатковою літературою з предмета педагогіки; поведінковий – виявляється в активності кожного студента в навчальній діяльності з курсів педагогіки і психології, в самопізнанні та саморозвитку своїх особистісних психічних якостей, професійних навичок і вмінь, у суб'єкт-суб'єктних стосунках “студент-учень”, “викладач-студент”, “студент-студент”.

Схожим є підхід до визначення структурних компонентів професійної спрямованості особистості, запропонований Л.А.Сподін, де у структурі професійної спрямованості особистості (студентів) також розглядаються два аспекти: особистісний і процесуальний. До особистісного аспекту відноситься мотиваційний (мотиви вибору професії, вищого закладу освіти, ціннісні орієнтації, нахили, інтерес до майбутньої професійної діяльності, професійні наміри), емоційний (стійке позитивне ставлення до професії, задоволення від професійної діяльності) та оцінно-вольовий (самооцінка професійних здібностей, прагнення підняти її рівень, переконання у правильному виборі професії, ставлення до труднощів своєї професійної діяльності) компоненти. До процесуального – когнітивний (усвідомлення професійного самовизначення, розуміння суспільної значущості професії), дієво-практичний (потреба в активному оволодінні спеціальними знаннями, уміннями, навичками) та орієнтаційний (інформованість про зміст професії, умови професійної діяльності, професійні вимоги до особистості, потребу в кадрах) компоненти [6].

На підставі проведеного широкого узагальнюючого аналізу питання структури професійної спрямованості особистості стає можливим схарактеризувати основні компоненти у структурі професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя:

1. Особистісний аспект: мотиваційний компонент (професійні потреби, мотиви, наміри, цілі, цінності, ціннісні орієнтації); емоційний (професійні інтереси, ставлення); рефлексивний (потреба в самоаналізі, самооцінці, самоконтролі професійної діяльності).

2. Процесуальний аспект: когнітивний компонент (професійні знання, їхня стійкість, системність і усвідомлюваність); діяльнісний (професійні уміння; дії й операції); поведінковий (професійна активність).

Здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми суті та змісту професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя, а також характеристика її структурних компонентів дозволили визначити її основні функції: інтегральна, системоутворювальна, прогностично-спрямувальна, прогностично-передбачувальна, орієнтаційна, ціннісно-орієнтаційна, розвивально-виховна, спонукальна, енергетична, дозуюча, регулювальна, селективна, рефлексивна, корекційна, цілеутворювальна, сенсоутворювальна, пізнавальна, гностична. Всі ці функції професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя характеризуються різними компонентами серед яких мотиваційний, емоційний, рефлексивний, когнітивний, діяльнісний, поведінковий.

Висновки... Таким чином, уточнення суті й змісту професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя, аналіз її основних структурних компонентів, визначення функцій, які вони виконують, дозволить в подальшому дослідженні розглянути питання розробки педагогічної технології формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя.

Література

1. Вітвицька С.С. Педагогічна спрямованість як компонент професійної майстерності майбутніх вчителів /С.С.Вітвицька // Вісник Житомирського держ.ун-та ім. І.Франка. – 2003. – №12. – С.78-81.
2. Доронина Н.Н. Психологические особенности профессиональной направленности студентов педагогической специальности : дис. ...канд. психол. наук : 19.00.07. “Педагогическая психология” / Доронина Наталия Николаевна – Курск, 2006. – 204 с.
3. Клишова М.Н. Некоторые аспекты формирования профессионально-педагогической направленности у студентов классического университета / М.Н.Клишова // Проблемы сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – Збірник статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2003. – Вип. 5. – С. 16-21
4. Маралов В.Г. Психологические основы формирования профессионально-педагогической направленности личности учащихся педагогических училищ / В.Г.Маралов, Т.П.Маралова – Череповец, ЧГУ, 1990. – 287 с.
5. Подобин А.Е. Вариативно-ситуационный подход к формированию профессионально-педагогической направленности будущего учителя во внеаудиторной деятельности: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06 “Теория и методика воспитания (по направлениям и сферам деятельности)” / Подобин Алексей Евгеньевич . – Кострома, 1999. – 228 с.
6. Сподін Л.А. Педагогічні умови формування професійної спрямованості особистості студентів вищих аграрних закладів освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / Л.А. Сподін. – К., 2001. – 20 л.
7. Сейтешев А.П. Профессиональная направленность личности: (Теория и практика воспитания) / А.П. Сейтешев. – Алма-Ата : Наука, 1990. – 336 с.
8. Швалёва А.В. Развитие профессиональной направленности личности студентов технических специальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / Швалёва Анна Викторовна. – Оренбург, 2007. - 219 с.
9. Яремчук С.В. Формування професійно-психологічної спрямованості особистості майбутнього вчителя : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 “Педагогічна і вікова психологія” / Яремчук Софія Володимирівна, Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, К., 1999. – 216 с.

Анотація

У статті розглядається проблема характеристики структурних компонентів професійної спрямованості особистості майбутніх вчителів.

Аннотация

В статье рассматривается проблема характеристики структурных компонентов профессиональной направленности личности будущих учителей.

Summary

The problem of the characteristic of the structural components of the professional personality's trend of future teachers is analyzed in the article.

Ключові слова: ідеал, інтерес, мотив, настанова, потяг, світогляд, цінність.

Ключевые слова: идеал, интерес, мотив, установка, влечение, мировоззрение, ценность.

Key words: ideal, interest, motive, attitude, inclination, world outlook, value.

Подано до редакції 17.10.2011.

УДК 373

©2012

Мартиросян Б.П.

МОДЕЛИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ

Инновационные системы, как и педагогические, могут строиться на основе разных теоретических моделей. Такие модели определяют состав решаемых в инновационной деятельности задач, способы их решения и способы оценки результатов.

а) Развитие педагогической системы школы посредством рационализации труда учителей.

Результаты школьного образования, в конечном итоге, определяются содержанием учебных программ и тем, как взаимодействуют учителя и ученики в процессе его освоения. Поэтому вполне естественно, что объектом внимания исследователей, стремившихся предложить способы повышения качества школьного образования, прежде всего, становился процесс взаимодействия в системе учитель-ученики.

Всегда существует возможность построить учебный процесс различным образом. Поэтому перед учителем стоит задача найти лучший вариант. Способ решения этой задачи был предложен в 1970-80 г.г. Ю.К.Бабанским в "теории оптимизации учебного процесса"¹.

Предметом изменений в этой теории является структура и содержание учебного процесса.

В обучении выделяются следующие его основные компоненты:

- цели обучения;
- содержание обучения;
- дидактические условия;
- формы деятельности педагогов и обучаемых;
- методы деятельности педагогов и обучаемых;
- анализ и самоанализ результатов обучения.

Эффективность обучения определяется тем, каковы эти компоненты обучения и как они связаны между собой.

"Оптимальным" по В.К.Бабанскому будет признан учебный процесс, наилучший для данных условий с точки зрения определенных критериев. Последнее важно иметь ввиду, поскольку оптимальный учебный процесс с точки зрения одних критериев, может быть признан не оптимальным по другим критериям. В качестве важнейших критериев оптимальности процесса обучения в рассматриваемой теории выделяются:

- его эффективность;
- качество решения учебно-воспитательных задач;
- расходы времени и усилий педагогов и школьников, затрачиваемые на их решение.

Оптимальным считается процесс обучения, отвечающий одновременно следующим критериям:

а) содержание, структура и логика функционирования его обеспечивают эффективное и качественное решение задач обучения, воспитания и развития школьников в соответствии с требованиями государственных учебных программ на уровне максимальных учебных возможностей каждого школьника;

б) достижение поставленных целей обеспечивается без превышения расходов времени, отведенных действующим учебным планом для классных занятий, а также без превышения норм времени, установленных школьной и трудовой гигиеной для домашних занятий учащихся и учителей, что одновременно должно предупредить факты переутомления учителей и учащихся.

¹ См. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды - М., 1989. Следует отметить, что эта теория была разработана в 60-70-х годах прошлого столетия, когда существовали жесткие требования к целям, учебному плану, содержанию, формам и методам обучения. Степень свободы в изменении педагогической системы школы была очень незначительна. Теория оптимизации строилась, исходя из существовавших ограничений.